

KERTINĖ PARAŠTĖ

Vinco Krėvės premija

Pernai Vilniuje įkurto Vinco Krėvės muziejaus direktorius Antanas Chlebinskas ėmė tyrinėti šio iškilaus rašytojo vardinę literatūrinę premiją ir jos istoriją. Chlebinsko duomenimis, Vinco Krėvės premiją išeivijos rašytojams už geriausią knygą prieš kelis dešimtmečius pradėjo skirti Kanadoje veikęs Montrealio lietuvių akademinių sambūris. Kai kurie rašytojai tą premiją laimėjo net du kartus. Pasak Chlebinsko, pernai už rinktinę *98 eileraščiai* Vinco Krėvės premiją pelnė Tomas Venclova.

Muziejaus direktorius dabar abejoja, ar Kanadoje dar gyvuoja Montrealio lietuvių akademinių sambūris ir ar dar bus skiriamos Vinco Krėvės premijos. Tuo labiau, kad jau atsirado dvilypės šios literatūros klasiko premijos. Pernai Lietuvos Mokslo akademija (Antano Chlebinsko duomenimis) Vinco Krėvės premiją paskyrė humanitarinių mokslų daktarui Albertui Zalatorui, daug prisidėjusiam ir prie šio mūsų literatūros klasiko muziejaus steigimo.

Neseniai muziejaus direktorius Antanas Chlebinskas Lietuvos rašytojų sąjungos valdy-

bai pasiūlė steigti V. Krėvės literatūrinę premiją, į kurią galėtų pretenduoti Lietuvos ir egzodo rašytojai. Šis klausimas neseniai buvo aptartas Lietuvos rašytojų sąjungos valdybos posėdyje ir iš principo pritarta tokios premijos steigimui. Kadangi šios premijos skyrimo komiteto išeivijoje dabartinė veikla nėra žinoma, nutarta pirmiausia išsiaiškinti, ar Kanadoje dar egzistuoja ši premija. Rašytojų sąjungos valdybos posėdyje poetas Marcelijus Martinaitis sakė, kad jei vien Lietuvos rašytojų sąjunga įsteigtų Vinco Krėvės premiją, būtų pažeistos lietuvių išeivių teisės. Susitarus su jais, būtų galima įsteigti bendrą dabar į Čikagą persikėlusios Lietuvių rašytojų draugijos ir Lietuvos rašytojų sąjungos Vinco Krėvės literatūrinę premiją. Nutarta šiuos klausimus ir veiksmus derinti su užjūrio kolegomis.

Gal naujoji Lietuvių rašytojų draugija šiuo reikalu turėtų pasiūlymų Lietuvos rašytojų sąjungos valdybai? Jos adresas — Lietuva, Vilnius, Konstantino Sirvydo gatvė 6, faksas — 61-96-96.

Algimantas Antanas Naujokaitis

Kelios mintys Lietuvių operos „Čigonų barono“ ir koncerto proga

LORETA VENCLAUSKIENĖ

Šiais metais Lietuvių Opera Čikagoje pastatė Johann'o Strauss'o operetę „Čigonų baronas“. Buvo pasinaudota Lietuvių Operos ir baletų teatro muzikine redakcija (autorius dirigentas Vytautas Viržonis, libretas ir lietuvių kalbą vertėjas — poetas Vytautas Bložė), pakviesti keturi pagrindiniai vaidmenų atlikėjai ir režisierius. Visi kiti „savi“, išeivijos artistai — dirigentas Alvydas Vasaitis, solistai Aldona Stempuzienė, Virginija Muliolienė, Lidija Rasutienė, Algimantas Barniškis, Vaclovas Momkus ir, žinoma, operos choras. Priskaiciavus keturiasdešimt du amerikiečių orkestrantus, o taip pat, choro partijų mokyti pakviestus pianistą Monigirdą Motekaitį ir chorvedį Alfonsą Seniūną, galėtume tarti pasigavę dešimtmečiais atsikartojusią išeivijos kultūrinio veikimo akimirką: į teatrą sugrįžusią gausią lietuvišką publiką, atėjusią pasiklausyti savųjų artistų **laisvalaikio** paruošto ir beveik profesionalinio spektaklio.

Dvidešimt metų tokių pastatymų pasiekimus ir trūkumus

atidžiai gvildeno politinio pabėgėlio likimu besidalinantis muzikos kritikas ir kompozitorius Vladas Jakubėnas. Kai jis sakydavo, kad spektaklis nenusileidžia lygiu padoriai europietiško provincijos teatro pastatymui, tai skambėdavo kaip pagyrimas.

Daug priežasčių — ir kone visos objektyvios — buvo svarbios, svarstant Lietuvių Operos Čikagoje veikimą. Prabėgus antram dvidešimtmečiui, susilaukus keturiasdešimt antros muzikinės premjeros, klausimų ir pastabų nesumažėjo. Tik jų pobūdis pasikeitė, nes šių dienų Lietuvių Opera Čikagoje kažin, ar beprisklauso vadinamojo **egzodo** kultūros tarpiniui. Iš pastarojo periodo likęs tėra tik operos choras, į kurį jau įsiliejo nauji, dauguma neseniai iš Lietuvos atvykę žmonės. Nežinia, kaip jie „gelbės“ ir kaip paveiks Lietuvių operos ateitį apskritai. Tačiau jų įsijungimas į chorą yra geras ženklas; itin įdomus psichologiniu požiūriu, vertu atskiro dėmesio ir svarstymų.

(Nukelta į 2 psl.)

prisimenamas keliomis pastraipomis, o Cipriano Norvido kūryba gvildinama ilgose studijose. Šalia Mickevičiaus ir Slovackio, reikšmė jis yra trečias.

Jei ieškai dėmių visuomenėje, pasižiūrėk į veidrodį. Pamatysi, kaip atrodo miegodamas. Tokia yra mano lėkšta skraidančių lėkščių logika. Ji padeda grumtis su nesąmonėmis.

Visuomenė sudaryta iš įvairių individų. Savo žmogiška fiziologija ir fizionomija visi individai panašūs vienas į kitą. Kaip liutai ir liutės. Čia turiu mintį ir moteris, kurios kai kada vyrų vadinamos angelais. Jei vienas teosofas Svedenborgo ar poeto Aido Marčėno angelas sugeba plasnoti padangėje, tolygiai sugeba ir kiti angelai. Jie visi turi sparnus. Niekaž nemačiau besparnio angelo.

Jei vienas žmogus savo aplinkoje elgiasi intymiai, maždaug taip pat elgiasi ir kiti individai. Yra paralelė. Yra rūšies tapatumas. Ypatingai išsiskirti iš kitų neįmanoma. Net ir šventuoju būnant. Tad ir peršasi sokratiška išvada: visuomenė yra individų suma. Gražus žodis — suma. Tai juk bendros vidurinio mišios.

Po šių minčių jaučiuosi kaip

vejarodis. Išblėsta vienvėdis. Dairausi. Imu daug kuo stebėtis. Net klausti metafizinius klausimus. Ar angelai turi atostogas? Ar jie patenkinti savo efemeriška būkle? Ar jie tikrai myli žmones, kurie kartais yra labai žiaurūs?

Mane neseniai suvirpino keistas poeto pasakymas. Reikalas sukosi apie individų veidus. Alfonsas Nyka-Niliūnas, kaip Nacionalinės poezijos premijos laureatas, lankėsi Lietuvoje. Šen ir ten su juo vyko pokalbiai. Man, pavyzdžiui, patiko jo mintis: „Poezija tampa gyva ne atsekant, ką išgyveno autorius, bet išgyvenant patiems“. (*Literatūra ir menas*, 1998 m. kovo 7 d.). Taigi pravartu poeto eiles ne aiškinti, bet išgyventi. Deja, Niliūno sofistika apie veidų tikrumą buvo drėbli: vienur veidai gali būti tikri, kitur — ne. Jis dėstė: „Aš gal kiek ir perėjau. Bet čia žmonės turi savus, tikrus veidus. Ten — kitokie veidai. Patys dažnai matote kinų filmuose. Nors... Per Vasario 16-osios dienos priėmimą, kur visa valdžia, žmonės man pasirodė absoliutūs beveidžiai. Visas Seimas, visa Vyriausybė, Prezidentai...“

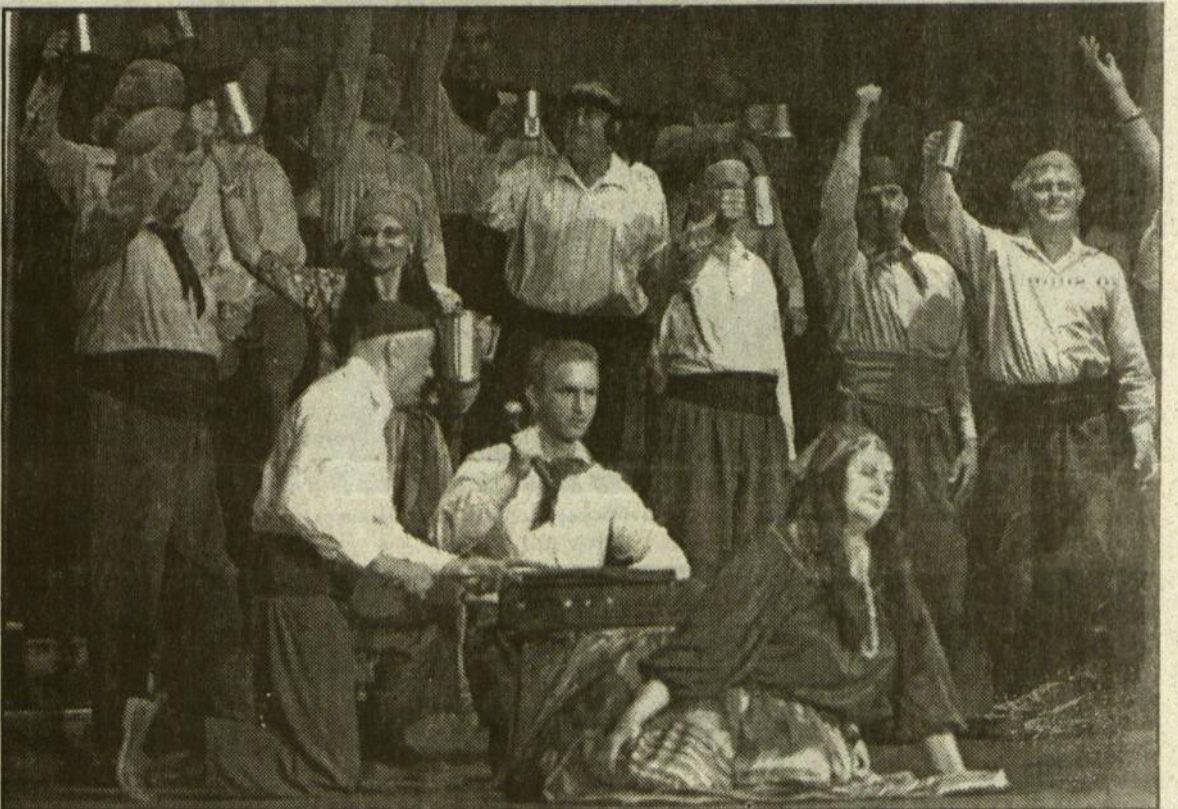
Tai tau ir devynios — absoliutūs beveidžiai? Neįsivaizduoju, kaip gali individas prarasti veidą. Aišku, tai tik žėdi metafora, tik poeto nepakanta išpastam ceremonialui. Jie visi gi ten atėjo pasitempe, išsičiustiję — valdžios vyrai ir moterys. Ir jų veidai, su orumo išraiškom, gal ir šypsenom, buvo tokie sueigai skirti. Vis tiek individų veidai. Pareigą atliekančių žmonių veidai.

Ne, ne, išmintingas poetas šioje srityje nėra ekspertas. Jam stinga skraidančių angelų logikos.

Pranas Visvydas

Scena iš Čikagos Lietuvių operos „Čigonų barono“ spektaklio: Ramutė Tumuliauskaitė, Virgilijus Noreika, Aldona Stempuzienė.

Scena iš „Čigonų barono“: pirmoje eilėje, viduryje — Alfonsas Seniūnas (chormeisteris).

Lietuvių operos „Čigonų barono“ spektaklyje — šoka „čigonėlės“

Johann Strauss operetės „Čigonų baronas“ spektaklyje Čikagos Lietuvių operos choras.

Jono Kuprio nuotraukos

Žinovai ir veidai

Draugo kultūrinio priedo kartinėje parašė (1998.3.28) Algimantas A. Naujokaitis rašo: „Lietuvos kultūros ministerijos prašymu visuomenės tyrimų centras „Vilmorus“ apklausė 111 įvairių meno sričių ekspertų, kad jie išrinktų geriausius dabartinius lietuvių menininkus“. Geriausi dešimtukai buvo paskelbti spaudoje. Taupydamas laikraščio vietą, Naujokaitis sumini tik tris pirmuosius. Kitų pavardės man nežinomos, nes Lietuvos laikraščius gaunu tik atsitiktinai.

Grasinantiai atrodo balsavusių ekspertų skaičius — 111. Tartum trys lazdos! Dar siaubingesnė yra valdžios intencija rūšiuoti menininkų vertingumą. Kokių pagrindų rėmėsi tos galvos? Neabejotinai, asmenine nuovoka ir vertinamų populiarumo aura — nūdieniu išsigarsinimu. Yra menininkų, kurie sugeba save pakylėti dangopi.

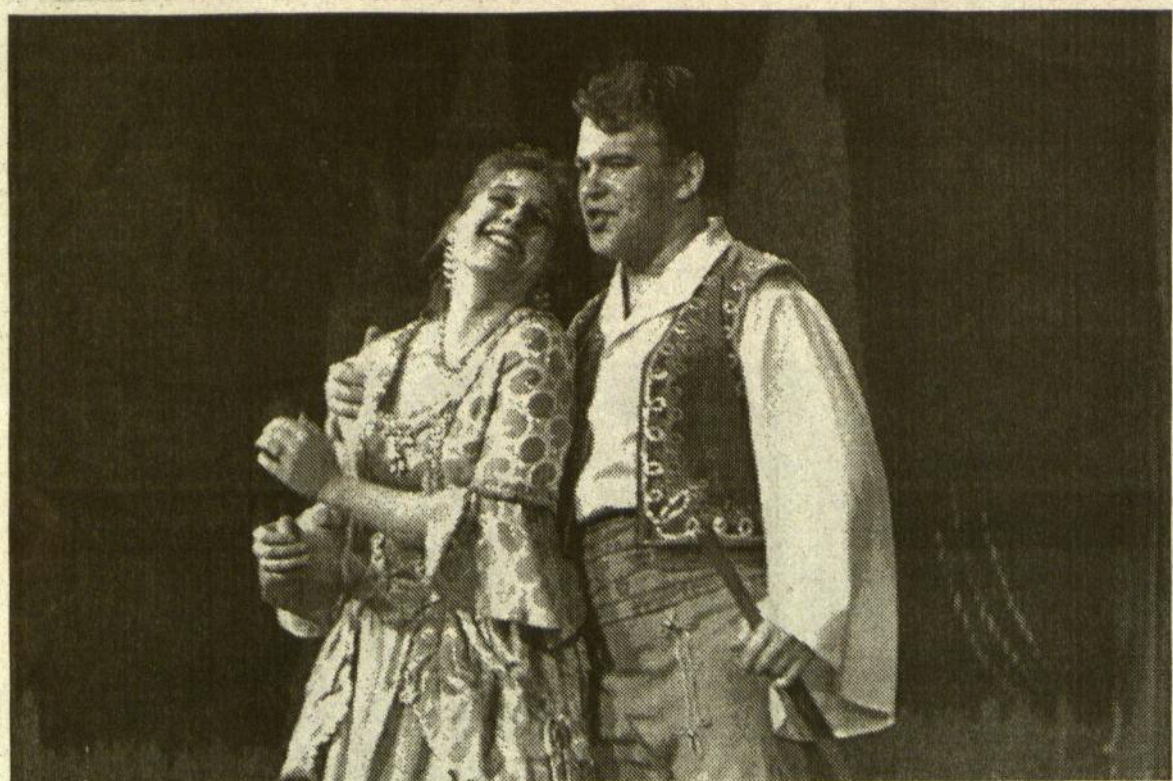
Imkime poetus. Ekspertai juos išrikiavo šitaip: Sigitas

Geda, Justinas Marcinkevičius, Marcelijus Martinaitis. Neginčiju — talentinga trijulė! Mano nuomone, gal vietoj Marcelijaus Martinaičio labiau būtų tikęs Vytautas Bložė. Intelektualios poezijos gerbėjai tikriausiai ir ši trejetą įjungtų Alfonsą Nyką-Niliūną. Tuo tarpu literatūrologai išeivijos mįslingą dainių, vertėjų, kritiką nustumė į ariergardą — dvylitkuoju. Nieko nepėsi. Žinovai lieka žinovais.

Vis tiek nemanau, kad dabartinis įvertinimas yra svarbus ateičiai. Pateiksiu pavyzdį. Lenkijoje devyniolikto amžiaus viduryje labiausiai skaitomas poetas buvo Wincenty Pol (1807-1872). Eiliavo ritmingai, jautriai, suprantamai. Gamtos ir patriotikos temomis. O Ciprianui Norvidui (1821-1883) laikotarpis nebuvo palankus. Retai kas jį skaitė. Jo „Vade mecum“ giliu turiniu ir neįprasta forma domėjosi tik siauras gerbėjų ratas. Šiandien lenkų literatūros knygose Wincenty Pol

Šiame numeryje:

Vinco Krėvės premija • Žinovai ir veidai • Čikagos Lietuvių operos šiemetinis spektaklis ir koncertas • A. a. operos solistė Anna Kaskas • „Lietuvių etnologijos“ du tomai • Motinos dienos — Balio Augino baladė • Kazio Sajos pjesė Los Angeles • „Delčios“ koncertas Čikagoje • „Naktinės personos“ dainuos Čikagoje

Iš „Čigonų barono“ spektaklio: Virginijos Muliolienės ir Vaido Vyšniausko duetas.

„Čigonų barono“ operetės spektaklio scena: Lietuvių operos choras su solistais priekyje — Vaidu Vyšniausku ir Arūnu Malikėnu.

Tarp dviejų čigonaičių — solistas Vytautas Juozapaitis.

Scena iš „Čigonų barono“: Lietuvių operos choras, o pačioje dešinėje solistė Ramutė Tumuliauskaitė.

Jono Kuprio nuotraukos

Lietuvių operos „Čigonų baronas“ ir koncertas

(Atkelta iš 1 psl.)

Taigi lietuvių operos choras šių metų premjerai pasirinko operetę. Nors šio žanro pradininku laikomas Paryžiuje gyvenęs Jacques Offenbach'as (1819-1880), tačiau jos (operetės) suklestėjimo viršūnė siejama su Johann'o Strauss'o (1825-1899) vardu. Galbūt todėl, kad kadriliui artimą paryžietiškąjį *cancan'ą* operetėse pakeitė lankstūs ir grakštūs Johann'o Strauss'o valsų ritmai. Puikiai orkestruoti ir harmonizuoti, jie išsiskyrė Strauss'o operetėse kaip savotiški nuotaikų centrai, kaip ašys, apie kurias sukosi visa kita — komiška ar žaisminga, lyriška ar dramatinė — muzikinė tematika.

Operos choras „Čigonų barono“ pastatyme skambėjo neblogai. Ypač gyvai ir darniai paskutiniame operetės veiksmo, tiksliai paklusęs dirigento mostui ir nurodytam ūpui.

Sėkmingu laikytinas Alvydo Vasaičio sugrįžimas prie dirigento pulto. Pirmuose veiksmuose pasitaikęs vienas kitas ritmo sutrikimas bendrai neblogo išpuodžio nesugadino. Tempo, muzikalumo požiūriu, geriausiai pavykusių laikytinas finalinis operetės veiksmas.

Pagrindinių spektaklio veikėjų-solistų pasirodymą suskirsčiau ir labiau pavykusių ar mažiau pavykusių eilę. Ramutė Tumuliauskaitė (čigonaitė Saffi) daugeliu atžvilgiu paliko malonų įspūdį: stipraus balso, labai gražios išvaizdos, ištikimybės vaidybos. Jos čigonaitė Saffi — santūri, lyriška, apie taurią meilę bei draugystę svajojanti mergina. Žaismingais, operetės tinkamais šokio judesiais, gyvesnėmis mizanscenomis papildytas vaidmuo galėtų būti dar išpuodingesnis, o „minkštesnės“ viršūnės bei vienas kitas įvairesnis dikcijos ir dinamikos niuansas padarytų vokalo partiją dar patrauklesnę. Tačiau ilgametė artistės sceninė patirtis ir gera vokalinė technika yra akivaizdi ir sveikintina.

Trys skirtingo pobūdžio vaidmenys spektaklyje buvo atlikti solistų-baritonų. Ryškiausias — Arūnas Malikėnas, paruošęs turtingo, kauliukų auginimo užsimančio vengrų ūkininko vaidmenį. Kalman Zsupan — komiškas, beveik satyrinis personažas. Tad ant šio artisto petių laikosi tarsi visa komiškoji siužeto linija. Malikėno balsas, sakytum, tradicinės spalvos, pasižymis labiau „švelnaus metalo“ nei „aksomo“ skambesiu. Jo viršūnės šviesios; apskritai balsas techniškai gerai išvystytas. Malikėnas padarė gerą įspūdį ir kaip dainininkas, ir kaip artistas (ypač, kad vaidinti teko padirkoje režisūroje).

Kaip vokalo srityje žymią pažangą padaręs, geru žodžiu paminėtinas Algimantas Barniškis. Dainavo jis skambiai ir išraiškingai, tačiau kaip artistas, deja, neatrodė vaidmeniui paruoštas, ar pasiruošęs. Operetėje jis atliko Čigonų barono draugo, Conte Carnero vaidmenį.

Paprastę vaidybos užduotį sėkmingai įgyvendino jo kolega baritonas Vytautas Juozapaitis (grafas Peter Homonay), atlikęs gyvai ir nuotaikingai solc su choru epizodą iš antrojo veiksmo. Kvietianti žmonės į karą tėvynės apginti daina buvo pagrįsta vengriško čardašo melodikos ir ritmo fragmentais.

Vaidybos komponentas operetės žanre yra itin svarbus ir sudėtingesnis, nei, tarkim, klasikinėje operoje. Todėl šiuo požiū-

riu verti pagyrimų Virginija Muliolienė (Zsupan'o dukter Arsenai) ir Vaidas Vyšniauskas (jaunas kaimietis Otto-kar'as).

Sviesių spalvų, lankstus Muliolienės koloratūrinis sopranas, žaisminga vaidyba gražiai papildė komiškąjį operetės giją. Taip pat pabrėžtina Vaido Vyšniausko artistinė nuojauta; būta čia ir gražiai atliktų vokalių epizodų. Tačiau ateityje vertėtų jaunam tenorui atkreipti didesnę dėmesį į technines vokalo pratybas, kvėpavimo ir tarties drausmę.

Lietuvių operos veteranė Aldona Stempuzienė, klestėjimo metais atlikusi ne vieną svarbiausią mezzosoprano partiją, „Čigonų barone“ paruošė senosios čigonės Csipros vaidmenį. Atidžiau išsiklausius, jos dainavimas akivaizdžiai bylojo apie buvusią profesinę reputaciją. Tačiau, gal dėl sceninės akustikos savybių, ar tiesiog dėl tam tikro fizinio nuovargio, operetės premjeroje balsas skambėjo nepakankamai stipriai, o vaidyba pasirodė šiek tiek per daug santūri.

1935 metais Johann'o Strauss'o „Čigonų baroną“ pastatė Valtstybės teatras Kaune. Nežinau, kiek Vytauto Viržonio redakcija panaši ir prieškarinėje premjeroje vartotą. Tačiau abiem atvejais yra kilusios panašios abejonės — kodėl iš tobulos operetės buvo bandoma daryti kažkokią netobulą komišką operą?

Čikagos premjeros atveju visi sutrumpinimai komplikavo režisūros procesą. Na, kaip gi, pavyzdžiui, pristatyti pagrindinį veikėją, kuris gražias melodijas dainuodamas čia peršasi valstietei Arsenai, čia dar žavesnio valso ritmais renkasi čigonaitės draugystę. Muzika puiki, užsimerkęs gali klausytis. O žiūrėti nėra į ką — nei mizanscenų, nei dialogo, nei kokios nors kitos teatrinės simbolikos, kurios dėka aktorinis žaismas pavirstų menine tikrove.

Tiesa, iš dalies priekaištai tiktyti pačiam Virgilijui Noreikai — išraiškingai dainavusiam, bet silpnokai vaidinusiui. Tačiau, ką tuo tarpu veikė iš Lietuvos specialiai pakviestas režisierius Eligijus Domarkas, tikrai neaišku. Tiesa, šių metų pastatyme masių mizanscenos buvo raiškesnės, ypač pasisekęs trečias veiksmas ir visi choreografiniai epizodai (paruošti Juozo Vansevičiaus). Betgi to mažoka. Kad ir eklektiškiausia, operetės žanrą atitinkanti režisūra yra privaloma nuo pirmojo muzikos takto. Žinia, ji turi atsispindėti kiekvieno artisto vaidyboje.

Tiesa sakant, lietuviška publika atlaidi. Ji atėjo į spektaklį gražios tradicijos vedina, Virgilijaus Noreikos dalyvavimu pradiuginta; kas be ko — gal, beje, sėkmingu Lidijos Rasutienės (Mirabella) debiutu pasidžiaugti panorėjusi. Tik gaila, kad apmaudi režisūrinė problema šventinį įspūdį gerokai prigesino.

Pagal nusistovėjusią tradiciją, po savaitės šiais metais taip pat buvo suruoštas operos solistų ir choro koncertas. Prisipažinsiu, nusivyliau nuvalkiotai populiarių programos numerių rinkiniu. (Jo nekartosiu — yra išspausdinta gegužės 5 dienos *Draugo*). Koncerte nedalyvavo nei Virgilijus Noreika, nei Virginija Muliolienė, nei Aldona Stempuzienė. Nujaučiu, kad bent pamėgto tenoro pasiklausyti dauguma tikėjosi. Betgi, neabejoju, kad kamerinėje scenoje abi paminėtos solistės taip pat būtų patraukusios dėmesį.

Užgeso viena lietuviška dainos žvaigždė

AURELIJA M. BALASAITIENĖ

1909 metų sausio 4 dieną Bridgeport, Conn. lietuviškoje Katkauskų šeimoje gimė būsima Metropolitan operos žvaigždė Ona, vėliau zinoma kaip lyrinis kontraltas Anna Kaskas. Nors tos gentkartės lietuviai imigrantai lengvai pasiduodavo juos supančiai aplinkai, bet Ona išliko grynai lietuviška, didžiavosi savo kilme, jos neslėpė, net pasiekusi savo karjeros aukštumas. Ji mirė š.m. kovo 19 dieną, visą savo gyvenimą pašventusi dainai.

Jau pradžios mokykloje ji pradėjo giedoti Hartfordo lietuvių Šv. Trejybės parapijos chore, o gimnazijos metais studijavo dainavimą ir fortepijoną Hartfordo konservatorijoje. Svarbu paminėti, kad 1926 metais ji nuvyko į Kauną, buvo priimta į Valstybinę operą ir debiutavo „Kaukių baliuje“ Maddalenos vaidmenyje. Vėliau atliko įvairius vaidmenis kitose operose, o po dviejų metų, gavusi Lietuvos valstybinę stipendiją, išvyko į Milaną gilinti dainavimo studijų, dainavo Milano operoje ir po dvejų metų, 1929 metais, grįžo į Ameriką. Ketverius metus giedojo Hartfordo katedroje, kaip apmokama solistė ir turėjo savo dainos studiją, bet, tuo nepasitenkinusi, važinėjo į New Yorką toliau tobulintis.

1936 metais, laimėjusi Metropolitan operos solistų konkursą, ji pirmą kartą pasirodė „Rigoletto“ operos spektaklyje. Anna Kaskas, Metropolitan operoje dainavo iki 1950 metų, bet ir vėliau koncertavo

įvairiuose JAV ir Kanados miestuose, viena arba su solistų grupėmis ir simfoniniais orkestrais. Su Bostono simfonijos orkestru ji įdainavo keletą plokštelių, kuriose, šalia Beethoveno „Missa Solemnis“ ir kitų klasikų. Ji įdainavo ir lietuviškas dainas, jas taip pat įtraukdavo į savo koncertų repertuarus, pabrėždama savo lietuvišką kilmę. Clevelando lietuviai ją ypač pagerbė, Lietuvių kultūriniuose darliuose jos garbei 1939 metais pasodinę liepą, o Hartforde įvykusioje daržininkystės ir chrizantemų parodoje „Anna Kaskas“ vardu buvo pavadinta viena chrizantemų rūšių.

Pasitraukus iš Metropolitan operos, ji buvo pakviesta profesorauti Floridos Valstybiname ir Indianos universitetuose bei dėstė dainavimą garsoje Rochester muzikos mokykloje, kol 1974 metais ji įvykusioje daržininkystės ir chrizantemų parodoje „Anna Kaskas“ vardu buvo pavadinta viena chrizantemų rūšių.

Taip užgeso viena, po svetimų dangumi gimusi ir brendusi, lietuviška žvaigždė.

Jaunieji menininkai — bienalėje „ArtGenda '98“

Daugiau kaip dvidešimt jaunųjų Vilniaus menininkų dalyvavo antroje tarptautinėje Baltijos regiono bienalėje „ArtGenda '98“. Šios programos renginiai — parodos, koncertai, spektakliai, seminarai — šių metų Europos kultūros sostinėje Stockholm'e tęsis nuo gegužės 1 iki 24 dienos. O iš viso šių metų „ArtGenda“ ruošiasi trys šimtai jaunųjų menininkų iš šešiolikos miestų, tarp jų — Vilniaus, Rygos ir Talinno, praneša ELTA.

Jaunųjų Baltijos menininkų bienalė „ArtGenda“ pirmą kartą vyko prieš dvejus metus tuometinėje Europos kultūros sostinėje Kopenhagoje. Joje Vilniui atstovavo gerokai didesnė — beveik šešiasdešimties menininkų grupė. Kaip pranešta Vilniaus savivaldybėje surengtoje spaudos konferencijoje, šiemetinių mažesnių dalyvių skaičių ir programą apribojo bienalės šeimnininkai.

„ArtGenda '98“, kurios tema — „Interaktyvumas - integracija“, beveik visą gegužę vyks rekonstruotame Stockholm'o kultūros centre. Švedai didžiulioji šiuo septyniolikos tūkstančių kvadratinį metrų plotą statiniu išpuodingu stiklo fasadu, kuris laikomas Paryžiaus Pompidou centro pirmtaku.

Bienalėje bus pristatyta šiuolaikinė Vilniaus dailė, videomenas, muzika, teatras, mada bei šokis. Avangardinei dailėi atsto-

vaus Andriaus Kviliūno, Mindaugo Šimkaus ir Augustino Beinaračiaus projektai, video menui — Mariaus Kavaliausko bei Renatos Valtik ir Lino Augučio instaliacijos. Kompozitorius reprezentuos Muzikos akademijos studentai Ramūnas Motiekaitis ir Vytautas Jurgutis. Bienalės žiūrovai taip pat pamatys Oskaro Koršunovo spektaklį „Senė 2“ bei Birutės Marcinkevičiūtės šokio kompoziciją „Kelonė“. Drabužių dizainerės Jolanta Rimkutė ir Ieva Ševiauskaitė parodys kolekciją „3/4 mados“.

Bienalę papildys didelė seminarų — kūrybinių laboratorijų programa. Vienam jų — „Garšas ir erdvė“ — vadovaus kompozitorius, nuolatinis Oskaro Koršunovo spektaklių muzikos autorius Gintaras Sodeika.

PATIKSLINIMAI IR ATITAIŠYMAI

Draugo kultūrinio priedo balandžio 25 dienos numeryje, straipsnyje apie a.a. Gražina Gustaitę-Krivičienę, ne toj vietoj padėtas kablelis galbūt pakeitė sakinio prasmę: turėjo būti — „Jų būrelyje darbovis vėliau pagarsėjęs istorikas Kostas Avizonis, apie 100,000 lietuvių tautosakos užrašų Jurgis Dovydaitis, publicistas Zenonas Blynas ir kiti“. Taip pat penktoje straipsnio skiltyje turėjo būti: „Tada nebuvo televizijos nei kino ar video juostų“. Už klaidas autoriaus ir skaitytojų atsiprašome.

Savo protu pamąstyk, bet ir kito paklausk.

Sakoma, dėl skonio nesiginčijama. Bet ar ne per dažnai muzikoje pradėdame tik pramogą įžiūrėti?

Du „Lietuvos etnologijos“ tomai

JURGIS GIMBUTAS

Lietuvos Etnologijos institutas Vilniuje pradėjo leisti naują mokslinių knygų seriją vardu „Lietuvos etnologija“. Jau yra išėję du tomai, kuriuos čia ir aptarsiu. Bet pirma prisiminkim, kas toji etnologija. Pagal Juozo Lingio aptarimą *Lietuvių enciklopedijoje*, etnologija yra mokslas apie įvairias žmonijos kultūras ir tų kultūrų tarpusavio santykius. JAV vadinama kitaip: kultūrinė antropologija, o Vokietijoje — tautotyra (Volkskunde). Iki šiol Lietuvoje etnografija apėmė ir etnologijos sąvoką, bet neseniai tos dvi sąvokos išskirtos. Etnografija apibūdinama, kaip mokslas apie vienos tautos kultūrinės savybės, dažniausiai medžiagines kultūras. Istorijos instituto buvęs Etnografijos skyrius dabar jau yra Etnologijos skyrius. Jo vedėjas — profesorius dr. Vacys Milius.

Pirmasis *Lietuvos etnologijos* tomas skirtas vieno autoriaus veikalui. Tai *Zilvytis Bernardas Šaknys*: „Jaunimo brandos apeigos Lietuvoje“, Vilnius Pradai, 1996, 211 puslapių, 22 kartogramos, šeši paveikslai, anglų kalba santrauka. Leidinys parengtas humanitarinių mokslų etnologijos krypties daktaro disertacijos pagrindu. Anksčiau tokia tema išsamiau nenagrinėta, išskyrus straipsnius periodikoje. Apima 19-ojo amžiaus pabaigą — 20-ojo pirmąją pusę. Autorius pradėjo tyrinėti tą temą 1989 metais, sudaręs kelis klausimynus. Apklausta 681 žmogus visuose Lietuvos rajonuose ir už dabartinių valstybės sienų. Panaudota lietuviška ir kitų kalbų literatūra, sulaisota detalių, padaryta palyginimų. Turinys sudėtas iš šešių pagrindinių dalių: Jaunystės amžius; Seimoje atliktos brandos apeigos; Kaimynų bendrija ir jaunimas; pirties apeigos; Vestuvėse atliktos jaunimo brandos apeigos; Jaunimo bendrijos; Konfesišinės brandos apeigos.

Autoriaus išvadose skaitome, kad jaunimas pasireiškėdavo bendraamžių bendrijoje jau su šeimoje įgytais bendravimo įgūdžiais. Į jaunimą primdavo sugėbancius nudirbti berno — mergos darbus, vidutiniškai nuo 18 metų bernus ir nuo 16 metų mergas. Jaunesni buvo vadinami pusbernais — pusmergėmis. Iš jaunimo išeidavo susituokus. Jaunimo brandos apeigos, kaip ir gimtūvės, krikštynos, sužadėtuvių, vestuvės,

laidotuvės yra lygiateisė Lietuvos ir lietuvių etninio (tautinio) paveldo dalis. Tos srities tyrinėjimuose ir literatūroje Bernardas Šaknys įsitvirtino kaip pradininkas, pionierius.

Antrajame *Lietuvos etnologijos* tome įdėtos trys studijos. Jos apibendrintos įvadinė antrašte „Amatas ir kūryba“. Išleido Pradai — Vilniuje 1997, 315 puslapių, iliustruota, anglų kalba santrauka. Knyga pradėta Vacio Milius studija „Žemaitijos vandens malūnai“. Iliustruota daug fotografijų ir brėžinių; su tekstu iš viso 93 puslapiai. Autoriaus ekspedicijų metu surinkta medžiaga ir archyvuose bei literatūroje esantys duomenys leidžia plačiau aptarti 19-20 amžių Žemaitijos malūnus prie upių ir upelių tvenkinių. Šis darbas priklauso istorinės etnografijos sričiai. Pagrindinės turinio dalys yra: malūnų pavadinimai ir pastatai; uztvankos; malimas; malūnų žmonės; malimo įrankiai; pagalbiniai verslai; malūnų likimai. Autorius gana detaliai išnagrinėjo techniškus įrengimus, pavaizdavo sudėtingą jėgos kelią nuo tekancio ar krantinčio vandens iki besisukančių girnų. Duota ir statybinių detalių, net ir trobesių puošmenų. Žinoma, čia ne inžinerinis veiklas, tad nerash duomenų apie tų malūnų bei malūnėlių galingumą kilovatais, nei tų

mechanizmų naudingumo koeficientų: koks energijos nušimtis prarandamas gana primityvių ašių ir guolių trinciai nugalėti. Nors yra šiek tiek rašoma apie grūdų malimo kainą, lieka neaišku, keltiną savo grūdų dalį turėjo atiduoti ūkininkas malūnininkui.

Savo sistemingose išvadose Vacys Milius tarp kitko pažymi, kad tradicinių malūnų išvaizda, puošyba, išplanavimas, ypač didysis kambaras trobesio viduryje yra panašūs į Žemaitijos kaimiečių trobas. Malūnų meistrai, savininkai ar nuomininkai buvo lietuviai, vokiečiai ir žydai. Mažų upelių vanduo buvo užtvankiamas pylimu, sudarant tvenkinį. Didėsnų upių vingiuose buvo prakasami kanalai vandeniui į malūno ratą ar turbiną nuleisti. Po Antrojo pasaulinio karo, Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, stambieji malūnai buvo nacionalizuoti. Mažieji malūnai, laikinai palikti savininkams, dėl didelių mokesčių ilgainiui buvo perimti kolūkių ir sunyko. Nauji pramoniniai malūnai nustelbė mažus vandens, kaip ir vėjo malūnus. Kita jų nykimo priežastis buvo techninis susidėvėjimas, gaisrai ir amatininkų stoka. Visos iliustracijos turi tikslias metrikas: kur, kas ir kada pagaminta.

Antroji tomo studija yra *Janinos Morkūnienės* „Kailių išdirbimas Lietuvoje XIX a. antroje — XX a. pirmoje pusėje“. Pakankamai iliustruota piešiniais ir nuotraukomis, iš viso su tekstu 97 puslapiai. Studijos tikslas: remiantis autorės surinkta medžiaga 1992-1996 metų ekspedicijose, archyvuose bei muziejuose, taip pat periodika ir literatūra — apibūdinti kailiadirbių amato specifiką, tautybę ir jų socialinę padėtį. Odininkystė yra kitas amatas, tai čia neličiama. Pagrindinės šio veikalo dalys yra: istorinė apžvalga; mokymasis, dirbtuvės ir įrankiai; technologija. Fotografijos parodo kailio minkštimą, lyginimą, skutimą, vilnų pakirpimą, plovimą. Visa tai vyko kaimuose, rečiau mažuose miesteliuose. Išvadose autorė pažymi, kad nagrinėtojo laikotarpio kailiai Lietuvoje buvo pagrindinė medžiaga žieminiams drabužiams. Jau vienuoliktajame amžiuje Lietuvoje būta amatininkų kailiadirbių. Amato mokymasis vyko nuo mažens iš tėvų ar senelių, arba specialiai mokantis pas kailiadirbius, arba amatininkų kursuose po 1930 metų. Tai buvo pelningas

Balytų motina

Savanorio motina

Vienatvės baladė

Motinos širdyje kiekviena kūdikio gyvenimo smulkmena įrašyta nedžiustančių atminimų rašalu. Kiekvienas jos vaiko šypsny — yra baladė, kiekvienas nūsivylimas — tragedija, ir visas vaiko gyvenimas jai — šviesiausia poema ar herojinis epas.

*Kur tu Sūnau — vienintelė palikusi šaka
Bedžiūstančio senatvės medžio? Girdžiu
Nutolstančius žingsnius stikliniam gruode —
Jie skamba, tarsi dūžtantys
Likimo laimės veidrodžiai — —
Ir aštrios skausmo šukės
Įsminga mano vienišon širdin — —*

*O, gulbine išskridęs mano!
Tavieji žodžiai atsisveikinant
Dar virpa ausyse — Jūs paslėpiau
Širdies slapčiausioje kertelėje —
Tai lobis, užrakintas raktais
Iš niekad nerūdijančios vilties!*

*— O, Mama — tu sakei — Balti
Balandžiai snapuose atneša
Saulėtekio varšom — atastų žinių
Nuo Gedimino Miesto ligi vienkiemių
Šiaudinių. Ir spindintys danguj
Vaivorykštės lašai srovėna laisve
Bundančion širdin — — —
Ir keliasi Tėvynė — nubudus mūsų žemė
Aušrų rasotom akimis jau žvelgia —*

*— Mamut, ir aš einu Saulėtekį
Sutikt kartu su keliančiais prieš rytą.
Parnešiu Tau, Mamut, ne šilko skarą,
Ne vėrinį gintaro Tavo nuostabiam
Mielajam kaklui apkabinti — Svajonėse
Regiu vainiką laisvės, pinamą iš kraujo
Ir vilties, ir žygių, bręstančių krūtinėje — —*

*Ir tu čiulbėjai man, lyg vieversys
Prieš aušrą tvinstančią pragydę —
Nesupratau tavų troškimų —
Tačiau giesmė mūs Krašto Saulei
Įaudrino mane — — ir saldžiai apsvaigino — —*

*Kodėl tada tos laimės priangio šešėlius
Pasivaideno man laukuos vientulis,
Besiblaškęs pavasario agonijoje, beržas
Su kruvinų sulos lašų šaltiniais? Ir baimės*

Obelaitė

Danutės Bindokienės nuotrauka

*Daužoma širdis drebėjo griaustiniu —
Tave — savo vienintelį — prarast — —*

*Ak, Medi mano, sodyboj mūsų pasodintas —
Užuovėja vienatinė senatvės vėjuos — —
Likau tik lapas vėtroje —
Be gležno pumpuro, bežiedė — — —
Raudų liūtīm aš išsiliejau,
Ir žodžių potvyniu užpyliau lyg banga —
Ir ašarų grandinėmis norėdama Tave priišti
Prie namų —*

*— — — Ir išėjai
Audringo lapkričio vėjuotą naktį.
Ir paukščio giesmę,
Ir saulės vyzdį išsinešęs su savim — — —*

*Dabar taip tykiai byra mano dienos —
Nužydę obelų ir vyšnių trupantys žiedai —
Ir nors pavasario ugningi pirštai
Žvakutę tulpės man darželyje įžiebė
Nušviesti pėdas vienišas senatvės —
Aš tulpių degančioj liepsnoj
Regiu, Sūnau, tik Tavo skruostus — — —*

*Ir kai pavasarių naktim aš pabundu —
Girdžiu — tik vėjas skambina
Konvalijų varpeliais.
Žolė neatneša man Tavo žingsnių — —
Budžiu, nebudama dienų, nei valandų,
O žydi dulkese tyla — ir tuščias kelias — —*

*Nejau, kaip pienės pūkas sausroje,
Viena atodūsyje vėjo dingsiu? — —*

amatas, tad juo vertėsi daugiausia totoriai ir lietuviai, mažiau kitų tautybių. Po sovietinės kolektyvizacijos kailiadirbių amatas buvo sunaikintas politinėmis ir ekonominėmis priemonėmis. Reikia pagirti autorę Janiną Morkūnienę už jos daugiametį kantrų darbą, iš esmės praturtinusį etnografinę literatūrą.

Trečioji studija yra *Irmos Šidiškienės* „Tautiniai drabužiai lietuvių kultūroje (XIX a. pab. — XX a. pr.)“. Iliustruotas tekstas užima 77 puslapius ir mokslinis bagažas — nuorodos, priedai, iliustracijų metrikos ir santrauka — 25 puslapius, tad

apie trečdalį. Kitose studijose to mokslinio bagažo kiek mažiau, bet jis neišvengiamai reikalingas tokio pobūdžio leidinyje. Šidiškienės studijoje nagrinėjamas įvairių sluoksnių žmonių darbas, kuriant tautinius rūbus — vizualią tautinę išraišką. Etnografinė literatūra iki dvidešimto amžiaus vidurio apima kaimo žmonių aprangos istoriją iki to laikotarpio, kai jų drabužiai suvienodėjo su miestiečių. Autorė pateikė išsamią tyrinėjimų ir literatūros apžvalgą. Šios studijos pagrindiniai šaltiniai yra: periodika, ikonografinė medžiaga muziejuose ir archyvuose, drabužių eksponatai

muziejuose ir pas žmones. Be to, autorė apklausė daug kaimiečių etnografinėse ekspedicijose. Veikalo turinys sudarytas iš šių dalių: tautiškumas drabužiuose; moteriškų tautinių drabužių paplitimas ir savitarka; norminimo pradžia; vaikų tautiniai drabužiai; tautiškumas vyrų aprangoje. Visa tai pailiustruota fotografijomis ir piešiniais, bet tai ne albumas, kurių buvo Lietuvoje išleista seniau ne vienas.

Abiejų *Lietuvos etnologijos* tomų suredagavimas yra nuo-

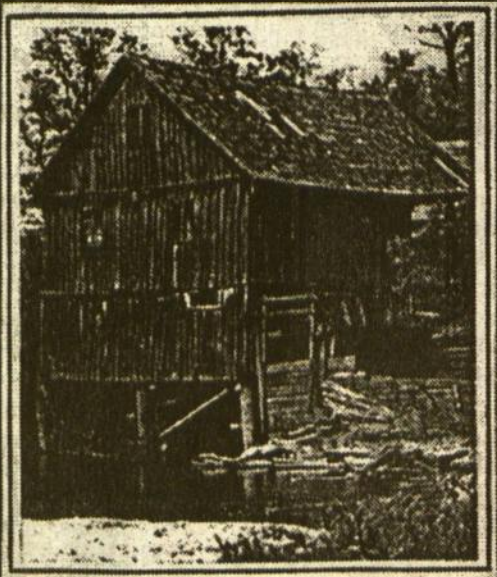
sekliai vienodas, kaip reikalinga prestižiniam moksliniam leidiniui. Mokslinė redaktorė yra profesorė dr. Regina Merkienė. Jos talkininkų per abu tomus yra dešimtys. Kaip ir daugelis naujų knygų Lietuvoje, taip ir šios turi tarptautinės bibliotekos I SBN numerius. Knygos kietai įristos su spalvotais viršeliais. Popierius labai geras. Tiražas — 800. Kaina nepažymėta. Turbut, knygynuose nepardavinėjama.

Geriausi įstatymai, kurie žmones ne skirsto, bet vienija.

Lietuvos etnologija

VACYS MILIUS
JANINA MORKŪNIENĖ
IRMA ŠIDIŠKIENĖ

2

AMATAS IR KŪRYBA

SAJOS KOMEDIJA „SAVAITGALIO ROMANAS“ MŪSŲ SCENOJE

Ar seniai teko vasaroti Palangoje? O štai, mes, Los Angeles lietuviško teatro mėgėjai, buvome persikėlę į šį nuostabią kurortą, stebėjome iliuzinį gyvenimo vaizdelį teatro scenoje. K. Sajos komediją „Savaitgalio romanas“ Los Angeles Dramos sambūris suvaidino šių metų kovo 28 ir 29 d., vėsų Kalifornijos pavasarį, kai vos keletą mylių nuo Šv. Kazimiero parapijos atitolęs Hollywood miestas gyvena garsiojo „Titanic“ filmo išpūdziais ir Oskarų apdovanojimų įkarščių. Mes, lietuviško teatro lankytojai, savo aktoriams nežadėjome nei apdovanojimų, nei reklamos, nei galvą svaiginančių sumų. Tačiau visi, prisidėję prie šio renginio, nusipelnė didelio dėkingumo už įdėtą daugiau kaip pusmetį trukusį darbą ir gražią intenciją tęsti lietuviško teatro tradicijas, tobulinti save ir žiūrovą.

Algimanto Žemaitačio režisuota Sajos pjesė pratęsia komedijų srautą mūsų scenoje, parodydama šių dienų gyvenimo vaizdelį, rašytojo matomą komišką pradą jame, krįpstantį ir į liudėsę, ir į absurdą. Įvykių čia nedaug, o ir jų trukmė labai trumpa. Štai buhalteris Rapolas Vabalas, netikėtai atvažiuoja į Palangą, norėdamas maloniai nustebinti savo atostogaujančią žmoną Magdūtę. Bet ši, smagiai leidžianti laiką su vadinamu Palangos „Liutu“, nei kiek nesidžiaugia nelauktu svečiu. Į šių įvykių srautą įsijungia ir vasarnamio savininkė Kopusteliavičienė, bei tuo metu vasarąjančys Vikis ir Kristina. Labai gaila vargšo Vabalą, kai jis naktį turi praleisti šuns budoje, kai žmona atmeta jo atvežtas kaimiškas gėrybes, dešrą, medų ir kiaušinius, kai išvadina jį apdriskėliu ir stuobriu, ir prisipažįsta niekada jo nemylėjusi. Nusivylęs žmona ir gyvenimu, Rapolas sugalvoja meistriskai pasikarti, tuo pagąsdinant visus jam nusikaltusius. Per tą laiką jo emocijos atšala, o visa padėtis pasirodo pakenčiama, kai jis randa Kopusteliavičienės užuojautą, o Palangos „Liutą“, parodęs savo bailumą ir gėdingai apsisvogęs, pasitraukia nutaręs, kad „svetimų bobų jam nereikia“.

Pjesėje pavaizduotos žmonių būdo ypatybės smarkiai sutirštintos K. Sajai būdingu aštrumu, nepaisant sveikos logikos dėsnų. Šie veikėjai bruožai nesikeičia įvykių eigoje, tačiau jie susikerta tarpusavyje, sudarydami visos situacijos paradoksalumą, sunkiai išivaizduojamą realiaame gyvenime. Išsipusčiusi, savo vyrą koneveikianti Magdūtė paryškina Rapolo gerumą, nuolankumą ir sąžiningumą. Plaukus susilaužęs „frantas“ Liutkus netrukus atsiskleidžia kaip bailys, iš-tizėlis, labai išjuoktas komedijos gale, nes Vikis, gydydamas jį nuo apsimesto infarkto, paduoda liuosuojančių vaistų... Taigi, jei į spektaklį žiūrėsime kaip į karikatūrinį piešinį, suprasime, kodėl rašytojas, o juo sekdamas ir režisierius tokia neįprastą situaciją sukūrė.

Ši komedija žiūrovą patraukia gyva nuotaika ir komiškais dialogais bei situacijomis. Štai spektaklio pradžioje šeimininkė miega šuns būdoje, nes visas vasarnamio išnuomotas. Vėliau jai kompaniją palaiko ir Vabalas, kuris

Po K. Sajos komedijos „Savaitgalio romanas“ spektaklio Los Angeles lietuvių scenoje. Iš k. — Haraldas Mockus, Paulius Jasukonis, Raisa Urbonienė, Algimantas Žemaitaitis, Ema Dovydaitytė, Amandas Ragauskas, Ramunė Vitkienė, Fredas Prišmantas ir Sigutė Mikutaitytė-Miller.

sunkiai prisitaiko kaip ten įlysti, o ryte skubėdamas apsiauna šeimininkės batais. Šiuos batus gražindamas, rūpestingai išblizgina juos Palangos „Liuto“ kaklaraikščiu. Įvykių eiga nuo linksnumo pereina į minorinę nuotaiką, kai Vabalas sugalvoja pasikarti. Tada ir pradėti galvoti, negi šitokia giedra komedija baigsis tragiškai? Tačiau liūdną nuotaiką greit nuskaidrino neįprasta korimosi „technika“ ir Vabalas sumanymas pavaizduoti pakaruoklį, nubaudžiant visus jam nusikaltusius.

Režisieriaus ir aktorių sukurta paveikslai paryškina pagrindinį K. Sajos plunksnos užmojį — juoką, čia linksma ir geraširdi, kartais pikta ir ironiška, ar net pro ašaras prasišverbianti. Kartais įvykių srute susigriebi — gal čia juoktis nederėtų, juk situacija visai ne linksma... Visa komedija sudaro vientisą nuotai-kingą, sudėtingą gyvenimo problemų nesprenžiantį, bet meistriskai, žmonių ydas pajukiantį vaizdelį. Muzikos įtarpai, paruošti Pauliaus Jasukonio, pagyvina skaidrią nuotaiką, mintį, kad gyvenime sielotis vistiek neverta.

Šiame spektaklyje vaidinę aktoriai, jau ne pirmą kartą

dalyvavę scenoje, sukūrė išimintinus paveikslus. Gausių ovacijų susilaukė Haraldas Mockus, vaidinęs Palangos „Diūtą“ — Liutką. Smagiai prajuokino žiūrovus jo rafinuoti judesiai, pabrėžtina savimeilė ir dabitiskumas. Juokėmės ir sielojomės stebėdami Amando Ragauską sukurta Rapolo Vabalą odisėją. Šio aktoriaus ištikimas bendravimas su Los Angeles lietuvių teatru prasidėjo beveik nuo pradžios, kai jis su šeima 1990 m. paskutinę dieną paliko dešimtmečio gyvenimą pradėjo Kalifornijoje. Vabalas ypatingai įdomus savo veido išraiška, kuri korimosi scenoje nepamainomai linksmino žiūrovus.

Ramunė Vitkienė atliko šeimininkės Kopusteliavičienės vaidmenį. Ji scenoje šiuokštis ir storžievė, išraiškingai griebiasi už klubų, garbiai įrodinėja savo tiesas. Gali pagaltoti, iš kur Ramunė, gyvenanti Los Angeles pajūryje, tiek sodraus kaimiškumo pasisėmė. Raisai Urbonienei teko koketės Magdūtės vaidmuo. Jos vaidybai nestigo didelės energijos ir įkvėpimo, kuris atskleidžia jos patirtį scenoje. Trumpesni vaidmenį

atliko Sigutė Mikutaitytė-Miller, kuri taip pat, progai esant, skaito lietuvišką poeziją, dainuoja estradines dainas ir augina mažą dukrelę Laną. Fredo Prišmantą atlikęs Vikio paveikslas paryškina ir paaiškina pagrindines komedijos situacijas. Jis tikras Sambūrio veteranas, dalyvaujantis vos ne kiekviename spektaklyje.

Dėkojame aktoriams, režisieriui Algimantui Žemaitiui ir visiems, prisidėjęms darbui prie šio renginio.

Dekoracijas sukūrė Paulius Jasukonis, apšvietimą tvarkė Algis Mantas, kostiumais pasirūpino, kaip įprasta, Ema Dovydaitytė.

Los Angeles teatro mėgėjai tikisi sulaukti ir naujų pastatymų ateityje. Sambūrio vadybė vėl spės klausimą, kokią dramą žanrą pasirinkti, kur gauti gerų, originalių pjesių, kurios atitiktų jaunesnių ir vyresnių žiūrovų skonius. Tuo tarpu rudenį pamatysime Telsių dramos teatrą, kuris, besilankydamas Los Angeles ir dar keliuose Amerikos miestuose, parodys lietuviškas piršlybas. Iki ateinančių susitikimų mūsų scenoje!

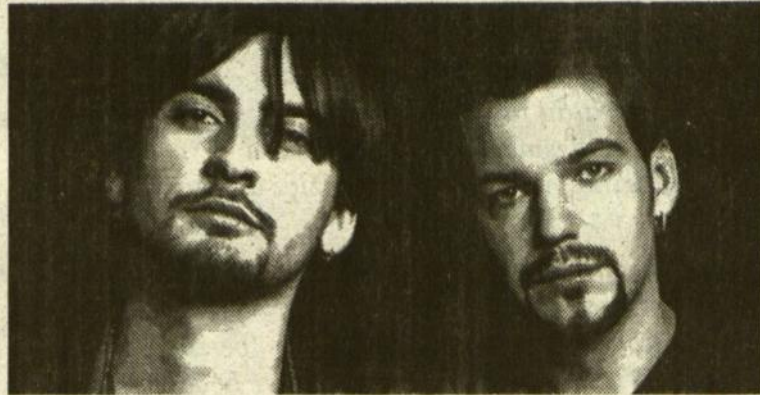
Asta Pakuckienė

Čikagoje — romantiškos „naktinės personas“ iš Vilniaus

RAMUNĖ ZDANAVIČIŪTĖ

Lygiai prieš šešerius metus, būtent 1992 metų gegužę, Aras Veberis ir Alanas Chošnau įrašė pirmąjį radijo singlą „Mes paukščiai“, ir tai yra „Naktinių personų“ gyvavimo pradžia. 1993 metų rudenį Andrius Mamontovas įgroja pirmąjį grupės albumą „Muzika ir daugiau“. Po to eina albumai „Ramiai“ (1994), „Tiems, kurie mūsų negirdi“ (1995) „Pažvelk kitaip“ (1996). Pastarasis atnešė duetui milžinišką populiarumą. Kaip iš gausybės rago pasipylė koncertai. 1993 metų pavasarį vyko didelis „Naktinių personų“ koncertinis turas po Lietuvą. Koncertai veža vienas kitą ir tį lemtingą vasarą. Lemtinga, nes rugpjūčio 21 dieną autostrados 35-ame kilometre skubėdami ir renginius Palangoje ir nesuvaldę didelių greičių skriejančio automobilio, muzikantai patenka į avariją. Arui plyšta plautis, lūžta keli šonkauliai, Alanui — trys kaklo slanksteliai. Skubėjimas nutruksta...

Aras palieka ligoninę gana greitai, po dviejų savaitių, tačiau Alanas — tik po keturių mėnesių. Rudenį grupės reika-

Alanas Chosnau ir Aras Veberis

lus pradeda tvarkyti buvęs „Fo“ vadybininkas, čikagiečiai jau nebloginai pažįstamas Artūras Butkevičius. Praėjusių metų gruodį muzikantai pagaliau vėl susitinka studijoje ir įrašo pirmąjį naujo albumo singlą „Kelyje“. Kuriamas ir naujas grupės įvaizdis — juo rūpinasi elegantiškasis dizaineris Seržas Gardžumianas. Kovo mėnesį išleidžiamas ir pats albumas „Atvirai“, o ką tik su didžiuliu pasisekimu baigėsi dar vienas grupės koncertinis turas.

Siemiet, beje, pasipylė ir premijos: „Bravo“ statulėlė 1998 metais „Naktinių personų“ grupę, „Radiocentro“ klausytojai taip pat pripažino „Naktines personas“

geriausią grupę, o jų dainos „Sukasi ratu“ — geriausiu praėjusių metų kūriniu.

Ir štai „Naktinės personas“ skrenda per vandenyną. Šių metų gegužės 16 dieną, šeštadienį 8 v.v., jų koncertas įvyks Čikagoje, Jaunimo centro didžiojoje salėje.

*Kas iš tikro lauks manęs
Nežinomam krante
Ar apgaule, ar tiesa
Savam draugų rate...*

(„Kelyje“)

„Naktinės personas“ — mes laukiame Jūsų! O kol kas — susipažinkime nors neakivaizdžiai. Alanas Chošnau, grupės vokalistas, 24 metų amžiaus. Gimė Vilniuje, — šeše-

Folklorinis ansamblis „Delčia“ Čikagoje

EGLĖ IVINSKIENĖ

Neseniai Chicago Cultural center vykusiose lietuviškos kultūros dienose pasirodė naujas folklorinis ansamblis „Delčia“, nustebinęs susirinkusią auditoriją netikėta, autentiška senovinių liaudies dainų programa. Kas mes, iš kur mes, ir ką mes dainuojame — čia ir noriu papasakoti.

Folklorinio ansamblio idėja, skatinama kelių folkloro mylėtojų, knibždėjo mano galvoje jau pora metų, bet vis neatsirasdavo konkrečios progos jai įgyvendinti. Iš pradžių susirinkdavom dviese, paskui trise ir keturiese, pasidainuodavom savo malonumui, pakoncertuodavom įvairiomis progomis Algimanto Kežio „Galerijoje“. „Delčia“ gimė visai netikėtai, savaitę po Velykų, kai buvome pakviesti padainuoti vietoje neatvykusios iš Lietuvos grupės. Per dvi savaites, repetuodami beveik kasdieną, surošėme valandos trukmės programą ir žengėme į sceną.

Tiesą sakant, mes, ansamblio nariai, buvome patys maloniai nustebinti tokio pasisekimo, nes prieš koncertą visai neįsivaizdavome ko tikėtis: kaip busime sutikti, kaip išters lietuvių kalbos nesuprantantys amerikietiai valandos laiko programą. Bet jaudinomis be reikalo: nebuvo bėgančių iš salės, nors programa išaugo iki pusantros valandos, žiūrovai labai susidomėję klausė ir dainų, ir pasakojimų, ir mūsų vadovaujami, net labai nuširdžiai mokėsi poros sutartinė.

Manau, kad mums pavyko sudaryti idomią, linksmą, bet kartu ir labai turiningą programą, parodyti, kad mūsų senoliai dainuodavo ir džiaugdamiesi, ir liūdnai. Kad žiūrovams būtų aiškesnė kiekvienos dainos prasmė, pasakojome apie ritualus ar papročius, per kuriuos tos dainos būdavo dainuojamos.

Paminėdami neseniai praėjusias Velykas ir Jurgines, daina-

rius metus gyvenimo pas tėvą Bagdade. 1995 metais baigė Užsienio kalbų ir ekonomikos kolegiją. Mėgsta skaityti ir maudytis. Mėgstamiausia spalva — balta, gelė — visų spalvų rožės.

Alanas prisipažįsta, kad po avarijos nori būti tarp žmonių, pradėjo vertinti gyvenimą, sveikatą, dar labiau tikėti Dievu, o į naujas dainas sudėjo daug meilės — draugams ir visiems kitiems žmonėms.

Aras Veberis, tekstų ir muzikos autorius, gitaristas, 28 metų amžiaus. Gimė Vilniuje. Penkerius metus dainavo „Ažuoliuke“. Du kartus įstojo į Vilniaus universitetą (1988 metais į Taikomosios matematikos specialybę, kur baigė du kursus. O 1992 metais į ekonomikos specialybę, kur baigė tris kursus). Mėgstamas užsiėmimai — skaityti, mėgstamiausi rašytojai — Remarque, Erich Maria, Albert Camu. Geriausias pasaulio dailininkas — Salvador Dali. Mėgstamiausia spalva — raudona.

Aras apie save sako, kad yra kompanijos žmogus, nors kartais norisi būti vienam. Iš lietuviškų dainų jam labiausiai patinka lyriškosios — Lainiaus, Saulės ir Gytio „Atsiprašau“, Pelenų „Lopšinė“, Žvaguolio „Dešimt žingsnių...“. Gyvenime labiausiai vertina meilę.

*Vakare kai mėnuo kalba su žvaigžde
Ir mieste kai žmonės miega paslaptis
Pabundu apimtas švelnios palaimos
Ir jaučiu kaip plaka man širdis...
(„Atvirai“)*

Eglė Ivinskienė dainuoja senovines lietuviškas dainas „Galerijoje“.

vome keletą pavasario ciklo dainų. Pavasario ritualai būdavo labai svarbūs mūsų senoliams, nes jie lemdavo visų ateinančių metų sėkmę. Per Jurgines žmonės, nešdami duonos kepalą ir margučius, dainuodami sutartinės, apeidavo savo laukus. Duoną ir margučius užkaldavo gale lauko ir žemę, kad derlius būtų kuo didesnis. Kreipdamiesi į šventą Jurgį, jie dainuodavo sustoję pulkais ant skirtingų kalvų, vienas pulkas pradėdavo, o kitas atliepdavo:

*Jurja, duok šilumą,
Jurja, leisk žaliumą,
Jurja, augink rugius,
Jurja, kad duonėlės būtų.*

Kuo garsiau dainuodavo, tuo didesnis turėdavo būti derlius.

Dainavome per koncertą ir pora lalautojų dainų, kurias senovėje dainuodavo vyrai, traukdami per kaimą ir prašydami iš merginų margučių. Kad sukeltų kuo daugiau triukšmo ir merginoms iš toli išgirstų lalautojus ateinant, jie su pasibarskindavo įvairiais barškučiais, kartais smuikui ar būgnui pritariant. O mums per koncertą Aušra Veličkaitė skambino senovinėmis kanklėmis.

Viena idomiausių mūsų programos dalių — sutartinės. Tyrinėtojai mano, kad jos kilo iš senovinių ritualinių šokių, kuriuos Lietuvoje, skirtingai nuo kitų tautų, atlikdavo ne vyrai, o moterys. Seniausių užrašytų sutartinėjų tekstai visai paprasti, dažnai tik trijų žodžių („Ryto rasa krito“), dažnai visai mums nebesuprantami („dijuto kalnalė“). Bet jos žavi savo keistu skambesiu, ausiai neįprastais sąskambiais, turėjusiais, matyt, magišką reikšmę. Manoma, kad sutartinės pasiekė mūsų laikus iš devinto šimtmečio. Jų autentišką skambesį ir ritualinį šoki mes pabandėme savo programa atkurti.

Didelė mūsų programos dalis buvo vestuvinės dainos. Bet nenorėjome žiūrovų varginti tikrai liūdnomis dainomis, kuriose įjaunoji aprauda savo sunkią dalį, ištekėjęs už pijoko bernelio, ar skundžiasi savo motulei anytos ir nemylimo vyro užkrauta darbų našta. Parinkome linksmesnes vestuvių dainas, kuriose priekaištaujama vyriui pijokui laidokėliui („aš pas savo motulį kaip roželė langely, o pas tave pijokėli, o pas tave laidokėli, kaip šluotelė kampe ly...“), ar šaipomasi iš žalnieriaus mandrumo („oi neik sėdėti už žalnieriaus, žalnierėlis“).

Pasiklausyti mūsų atliekamų senovinių liaudies dainų bus galima Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, ateinantį penktadienį, gegužės 15 dieną, 7:30 v.v.

mandras buvo...“).

O linksimiausia dalis — vaikių dainos. Jokios šventės, jokios išgertuvės neapsieidavo be dainų („vis geriam ir geriam, mažai dainuojam, — pamesma gerti, imsma dainuoti...“). Vienos vaikių dainos liūdnos, kur bernelis dažniausiai gailisi prauliavotų jaunų dienelių ar pragerto žirgelio, kur mergelė varo pasigėrusį bernelį iš karciamėlės namo. Kitos humoristinės, apie alučio gardumą ir šeimininkų suktumą („bitutės neštas saldus saldus, o bitinėlio kartus kartus; bitutės neštas aš pats išgersiu, o bitinėlio svetliams duosiu...“), ar apie nuotykius geriant. Daugelis dainų rodo, kad senovės lietuviai, ypač žemaičiai, mokojo ne tik rimti būti, bet įvairiomis progomis nevengė ir pablevyzgoti („kam tas razums ant seina, jei ne veina vainijka?“).

Cia, išeivijoje, yra susiformavęs savitas požiūris į liaudies dainas, šokius, meną, tautosaką. Čia susikūrė dainų ir šokių ansambliai dainuoja profesionalių kompozitorių chorams pritaikytas liaudies dainas, šoka profesionalių choreografų aranžuotas liaudies šokius. Ši meno šaka yra puoselėjama ir Lietuvoje — tai liudija dainų ir šokių ansamblių, kasmet pasirodančių Dainų šventėje, gausa.

Kita šio meno forma, Lietuvoje kuriama daugybės folklorinių ansamblių, čia, išeivijoje, yra mažai žinoma. Mūsų ansamblis čia yra savitas tuo, kad mes dainuojame autentiškas lietuvių liaudies dainas taip, kaip mūsų senoliai jas dainuodavo, susirinkę per talkas, šventes, gindami naktį gyvulius ar grįždami saulei leidžiantis iš ganyklų. Kartais tas dainas lydėdavo smuikėlio, kanklių ar dūdmušio melodija, bet dažniausiai jos būdavo dainuamos vienos, be jokio instrumento pritarimo. Dainuodavo žmonės kas kaip mokėjo, vieni geriau, kiti prastiau, bet daina buvo jų gyvenimo dalis, padedanti sunkią valandą vargą vargti.

Taip dainuojam ir mes, kaip tie senieji žmonės, atrasti Lietuvos kaimuose ir dar prisimenantys iš savo senelių paveldėtas dainas, mus išmokė.